

CHIMAMANDA NGOZI ADICHIE

UNELMIA

SUOMENTANUT CRISTINA SANDU

HELSINGISSÄ KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

Englanninkielinen alkuteos

Dream Count

Copyright © 2025, Chimamanda Ngozi Adichie

All rights reserved.

Suomenkielinen laitos © Kustannusosakeyhtiö Otava 2025

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.

ISBN 978-951-1-49591-8

OTAVA
KIRJAPAINO

Keuruu 2025

Rakkaan, kauniin äitini muistolle

Grace Ifeoma Adichie (omaa sukua Odigwe)

29. marraskuuta 1942–1. maaliskuuta 2021

Uwa m uwa ozo, i ga-abu nne m

I. Chiamaka

YKSI

OLEN AINA TOIVONUT, että joku tuntisi minut, siis todella tuntisi minut. Joskus elämme vuosien ajan täynnä kaipausta, jota emme kykene nimeämään. Kunnes taivaaseen ilmestyy halkeama, joka laajenee ja paljastaa meidät itsellemme. Minulle pandemia oli juuri sellainen halkeama, sillä koronasulun aikana aloin seuloa elämäni ja nimetä asioita, jotka olivat pysyneet pitkään nimettöminä. Aluksi vannoin ottavani kaiken hyödyn irti kollektiivisesta eristäytymisestä: jos minulla ei kerran ollut muuta vaihtoehtoa kuin pysytellä sisätiloissa, voisin hyvin voidella hapertuvat ääriveriivani joka päivä, muistaa juoda kahdeksan isoa lasillista vettä, hölkätä juoksumatolla, nukkua pitkiä, nautinnollisia yöunia ja taputella iholleni ylellisiä seerumeja. Kirjoittaisin uusia matka-aiheisia tekstejä vanhojen käyttämättömien muistiinpanojeni pohjalta, ja mikäli koronasulku kestäisi pitkään, rohkaistuisin ehkä kirjoittamaan kirjan. Jo muutaman päivän kuluttua elämäni oli kuitenkin yhtä pohjatonta kuilua, sanat ja varoitukset hyörivät ja kieppuivat ympärilläni, ja kaikki inhimillinen kehitys tuntui palautuvan vauhdilla sekasorrokseksi, jonka olisi pitänyt jo jäädä muinaiseen historiaan. Älä koskettele kasvojesi; pese kädet; älä käy ulkona; suihkuta desinfiointiainetta; pese kädet; älä käy

ulkona; älä koskettele kasvojasi. Lukeutuiko kasvojen peseminen koskettamiseen? Käytin aina kasvopyyhettä, mutta yhtenä aamuna hipaisin kämmenellä poskeani ja jähmetyin, jätin vesihanauksen auki. Eihän sillä voinut olla väliä, ei tietenkään, koska en ikinä käynyt ulkona, mutta mitä ”älä koskettele kasvojasi” ja ”pese kädet” edes merkitsivät? Eihän kukaan tiennyt, miten koko tauti oli alkanut, milloin se päättyisi tai mikä se ylipäänsä oli. Heräsin joka päivä ahdistuksen kourissa, sydämeni yllytti itsensä kiihdyksiin kysymättä minulta lupaa, ja joskus painoin nyrkin rintaani vasten ja vain pidin sitä siinä. Olin yksin Marylandin-talossani, esikaupungin hiljaisuudessa. Aavemaisia katuja reunustivat puut, jotka nekin vaikuttivat hiljaisuuden jähmettämiltä. Ohi ei ajanut yhtäkään autoa. Kerran näin ikkunasta kaurislauman astelemassa etupihan poikki. Niitä oli noin kymmenen, tai ehkä viisitoista. Olin aiemmin nähnyt vain yhden yksinäisen ja ujon kauriin jauhamassa ruohoa. Säikähdin kauriita ja niiden epätavanomaista rohkeutta. Kenties pian maailmani valtaisivat kaikki muutkin vaanivat olennot, joita en saattanut edes kuvitella. Joinakin päivinä minä hädin tuskin söin, harhailin vain ruokakomeroon näykkimään voileipäkeksyjä. Toisinaan kaivoin pakastimen uumenista vihannespusseja ja valmistin paistettuja tulisia papuja, jotka muistuttivat minua lapsuudestani. Hahmottomat päivät sulautuivat toisiinsa, ja minusta tuntui kuin aika olisi kääntynyt sisäänpäin. Niveleni tykyttivät, kuten myös selkälihakseni ja niskani sivut, kuin vartaloni olisi tiennyt liiankin hyvin, ettei niin kuulunut elää. En kirjoittanut, koska en kyennyt kirjoittamaan. En käynnistänyt juoksumattoja kertaakaan. Zoom-tapaamisten aikana me kaikki myötilimme toisiamme kaiun lailla, kurkotimme toisiamme kohti koskettamatta, ja etäisyys välillämme kovertui vain entistä ontommaksi.

Paras ystäväni Zikora, joka asui Marylandin lähellä Washingtonissa, soitti yhtenä iltapäivänä ja ilmoitti olevansa Walmartissa ostamassa vessapaperia.

”Sinä olet lähtenyt ulos!” minä sanoin, miltei huusin.

”Minulla on kaksi maskia ja käsineet”, hän vastasi. ”Poliisi järjesteele jonoa vessapaperihyllylle – voitko kuvitella?” Zikora vaihtoi igboon jatkaessaan: ”Ihmiset raivoaa toisilleen. Minä oikeasti pelkään, että kohta joku ottaa aseesi esiin. Edessäni seisoo tosi epäilyttävä valkoinen mies; hän ajoi tänne valtavalla rekalla ja hänellä on punainen hattu.”

Emme ikinä puhuneet puhdasta igboa – lauseissamme vilisi aina englantia – mutta nyt Zikora karisti huolellisesti puheestaan kaiken englannin siltä varalta, että joku sivullinen sattuisi kuulemaan, ja hän kuulosti väkineiseltä kuin esikolonialisista ajoista kertovat draamasarjat. *Mies ajaa suurella hiekkaveneellä päässään verenpunainen hattu*. Purskahdin nauruun kuten hänkin, ja hetken oloni oli vapautunut ja piristynyt.

”Olen tosissani, Zikor, sinun ei olisi pitänyt lähteä ulos.”

”Me tarvitaan vessapaperia.”

”Meidän on korkea aika alkaa pestä takapuolemme”, minä sanoin, ja oitis Zikora ja minä lausuimme yhteen ääneen: ”Te ette ole puhtaita!”

Vuosien varrella olin kertonut moneen otteeseen Abdulista, meidän Enugun porttivahdistamme – yhtenä iltana Abdul, hoikka mies pitkässä jellaba-kaavussaan, oli kävellyt talon takana olevaa käymälää kohti sylissään muovikulho täynnä vettä, hän oli kääntynyt puoleeni ja lausahdanut rauhallisesti: ”Te kristityt käytätte vessassa paperia. Te ette ole puhtaita.”

Perheemme Zoom-tapaamisessa minä sanoin: ”Nykyään pahin mahdollinen rikos Yhdysvalloissa on vessapaperijonossa kiihlaaminen. Poliiseilla kautta maan on kova työ vessapaperijonon vahtimisessa.”

Toivoin, että kaikki nauraisivat – ennen me nauroimme niin paljon – mutta vain isäni nauroi. Kaksosveljeni olivat jälleen riidan partaalla.

Äitini totesi: ”En ole ikinä ymmärtänyt, miksi amerikkalaiset kutsuvat sitä paperiksi. Vessapaperiksi. Se kuulostaa niin kärkeältä. Miksei vessaliina tai vessarulla?”

Juttelimme Zoomissa joka toinen päivä – vanhempani Enugusta käsin, veljeni Afam Lagosista ja hänen kaksosensa Bunachi Lontoosta. Jokainen Zoom-tapaaminen oli kuin pilvinen taivas, synkkä ja raskas kaikista uusimmista huonoista uutisista.

Vanhempani puhuivat kuolemasta, kuolevista ja kuolleista, ja veljeni piikittelivät toisiaan röyhkeästi, he eivät enää vaivautuneet säästelemään vanhempiamme vihamielisyydeltään. Ihan kuin emme olisi enää kenneet olemaan omia itsejämme, koska maailmakaan ei ollut ennallaan. Keskustelimme Nigerian kasvavista tartuntaluvuista, jotka kohosivat päivä päivältä osavaltio kerrallaan kuin kammottavassa kilpailussa. Lagosissa oli sillä hetkellä eniten tartuntoja, Cross Riverissä toiseksi eniten. Afam lähetti meille videon ambulanssista asuma-alueellaan. Se eteni ujeltaen hänen kadullaan, ja hän lisäsi videon alle tekstin *taas uusi ruumis*. Bunachi sanoi, että Isossa-Britanniassa lääkäreiltä loppuisivat pian suojavaatteet, koska niitä valmistavat kiinalaiset olivat kuolleet. Minä liityin Zoomiin aina viimeisenä ja valehtelin, että minulla oli ollut tapaamisia kustannustoimittajien kanssa, vaikka oikeasti olin vain tuijottanut puhelintani ja kerännyt rohkeutta. Vanhempani olivat palanneet Pariisista Nigeriaan juuri ennen koronasulkua, ja äitini päivitteli usein: ”Kuvitelkaa, jos olisimme jääneet jumiin Eurooppaan. Siellä tämä tauti tappaa meidän ikäisiämme kuin karpäsiä.”

”Kuvitelkaa, millainen katastrofi se olisi, jos täällä olisi yhtä suuri kuolleisuus kuin Euroopassa”, isä lisäsi.

”Jumala suojelee Nigeriää; siitä tässä täytyy olla kyse”, Afam totesi.

”Onpa maagista”, Bunachi sanoi pisteliäästi. Sitten hän lisäsi: ”Euroopassa vain ei pimitetä koronakuolemia.”

”Ei, ei se sitä ole”, isä sanoi. ”Jos täällä olisi korkea kuolleisuus, ei sitä onnistuttaisi piilottamaan. Olemme liian epäjärjestelmällisiä; Nigeria ei ole mikään Kiina.”

”Voi Herra Isä, kaikki nämä luvut ovat ihmisiä, oikeita ihmisiä”, äiti sanoi kasvot kääntyneinä pois päin, hän katseli tv:tä.

”Otin aamulla lusikan mukaan pankkiautomaatille”, Afam kertoi.

”Ai lusikan?” äiti kysyi ja unohti siinä samassa tv:n.

”No, en halunnut koskea mihinkään, joten naputtelin PIN-koodin lusikalla ja heitin sen sitten pois”, Afam selitti.

”Eikö sinulla ollut käsiä?” äiti kysyi.

”Oli minulla, mutta entä jos koronavirus läpäisee käsiä?” Afam sanoi.

”Virus säilyy kovilla pinnoilla vain joitakin sekunteja. Sinä haaskasit lusikan”, Bunachi totesi kaikkietävään tyyliinsä. Pari päivää aiemmin hän oli julistanut, etteivät hengityskoneet olleet oikea hoitokeino koronavirukseen. Hän oli ammatiltaan kirjanpitäjä.

”Sinun ei olisi pitänyt mennä ollenkaan ulos, Afam”, isä moitti. ”Mihin sinä sitä paitsi käteistä tarvitset? Tehän varustauduite hyvin.”

”Täällä tarvitaan käteistä. Lagosissa on tosi intensiivistä”, Afam selitti.

”Millä tavalla intensiivistä?” Bunachi kysyi, eikä Afam ollut kuulevinaan, kunnes isä kysyi: ”Mitä tarkoitat intensiivisellä?”

”Ihmisjoukkoja kerääntyy kaikille Lagos Islandin asumalueille, he pyytävät rahaa ja ruokaa. Monethan ansaitsevat elantonsa päivä kerrallaan; ei heillä ole mitään, mihin turvautua. Miettikää nyt kaikkia katukaupustelijoitakin. Näin videon, jossa haastateltiin rahaa pyytäviä ihmisiä. Yksi heistä sanoi, etteivät he halua koronasulkua, että rikkaat ne matkustavat ulkomaille

ja saavat koronataartuntoja, ja koska ennen sulkua he pesivät meidän vaatteemme ja täyttivät autonrenkaamme, meidän pitäisi nyt ruokkia heidät. Jos totta puhutaan, siinä on kyllä perää.”

”Eikä ole. He ovat pelkkiä rikollisia”, Bunachi kiisti.

”He ovat nälkäisiä”, Afam sanoi. ”Menin pankkiautomaatille kävellen. Jos kehtaa ajaa ympäriinsä kalliilla autolla, ihmiset kuulemma lähtevät perään keppejä heilutellen.”

Afam asui suurien talojen täyttämällä asuma-alueella, mihin ulkopuoliset pääsivät vain naputtelemalla salaisen koodin sisäänkäynnin automaattisilla porteilla. Seuraavana päivänä hän kertoi, että vartijat oli pahoinpidelty ja ihmiset hakkasivat parhaillaan portteja yrittäen kytkeä turvajärjestelmän pois päältä.

”He ovat sytyttäneet tulen sisäänkäynnille”, hän sanoi. ”Meidän WhatsApp-ryhmä ei ole ikinä ollut näin aktiivinen. Me keräämme rahaa ja yritämme keksiä, miten saada vietyä ne heille.”

”Oletko yhä sitä mieltä, että he ovat vaarattomia?” Bunachi irvaili.

”En ikinä väittänyt, että he olisivat vaarattomia vaan nälkäisiä”, Afam oikaisi.

Hänen näytöllään erottui harmaata iltataivaalle kohoavaa savua. Hän näytti hauraalta ja vähän naiivilta marmorisella parvekkeellaan korkean ruukkukasvin vieressä. Kasvi oli niin vehreä, sen lehdet niin kukoistavan vehmaita, että kavahdin muistellesani sitä, kun elämä oli tavanomaista ja veljeni oli oman elämänsä herra, joka pyöritti bisnestään. Lagosin nuori iso kiho, jolla oli taskut täynnä valtaa. Siinä hän nyt seisoj samalla kun hänen vaimonsa linnoittautui heidän kahden lapsensa kanssa keittiöön, koska sen ovi oli vankin. Afam yritti näyttää pelottomalta, mikä sai hänet näyttämään vain entistä pelokkaammalta. Miten hauraita me kaikki olemmekaan, ja unohdamme niin helposti oman haurautemme. Ilmaa halkoi äänekäs pamaus, joka sai minut säpsähtämään. En ollut varma, oliko ääni peräisin Afamin näytöltä vai ikkunani takaa.

”Kuulitteko?” Afam kysyi. ”Porteilla räjähti.”

”Ei se ole mitään vakavaa”, isä vakuutti. ”Joku varmaan heitti hyönteismyrkkypurkin tuleen.”

”Afam, mene sisään ja lukitse ovet”, äiti komensi.

Vaihtaakseni puheenaihetta sanoin, että erityisen vahva C-vitamiini oli loppuunmyyty kaikista verkkokaupoista. Bunachi tietenkin tiesi asiasta kaiken ja sanoi, ettei C-vitamiini suojellut virukselta, hän lähettäisi meille tuoreesta basilikasta tehdyn uutteen reseptin, meidän tulisi hengittää sitä päivittäin.

”Ei kenelläkään ole tuoretta basilikaa”, Afam ärähti.

Bunachi alkoi luetella viimeisimpiä kuolintilastoja maalta, ja minä sanoin: ”Minulta on akku ihan lopussa” ja poistuinkin keskustelusta. Lähetin Afamille tekstarin, jonka loppuun lisäsin rivin punaisia sydänemojeita: *Yritä jaksaa, veliseni, te pärjätte kyllä.*

Serkkuni Omelogor sanoi, ettei mitään vastaavaa ollut meillä Abujassa, siellä kaikki oli aina lievempää kuin Lagosissa. Abuja oli kuin Lagosin auringon haalistama versio, josta ravintoaineet tihkuivat pois.

”Toiset kuolevat ja toiset juhlivat synttäreitä”, Omelogor tokaisi.

”Siis mitä?”

”Eilen presidentin kansliapäällikkö kuoli koronavirukseen, ja tänä aamuna Ejiro kutsui minut synttäreilleen. Vastasin että jos haluaisin leikkiä kuolemalla, niin valitsisin jonkin paremman keinon kuin hänen synttärinsä.”

Minua vihlaisi kuulla Omegorin lausuvan sanat *kuoli* ja *kuolema*, hän puhui niin harvoin oireista tai kuolleiden lukumäärästä. Yleensä hän puhui siitä, miten sulki pahvilaatikolliset pikanuudeleita vahvalla teipillä ennen kuin jätti ne jonkin orpokodin eteen; tai sitten hän kertoi, miten koronasulun jälkeen hänen bloginsa *Vain miehille* kävijämäärät olivat pom-

panneet pilviin, hän sai yhä uusia lukijoita eri maista, ja monet pyysivät häntä julkaisemaan videon ja paljastamaan kasvonsa. ”Tuntuu melkein intiimiltä, kun minua pyydetään kuvaamaan video”, Omelogor sanoi nauravalla äänellä. Kaikista rakastamistani ihmisistä Omelogor oli yhä eniten oma itsensä, häntä tämä jaettu epätietoisuus ei kukistanut; hän näytti aina valppaalta ja suihkunraikkaalta ja uhkui suunnitelmia. ”Tämä menee ohi, Chia. Ihmiset ovat selvinneet monista kulkutaudeista kautta historian”, hän sanoi usein aistittuaan synkän mielialani, ja sain hänen äänensävyystään uutta puhtia, vaikka sana *kulkutauti* herätti minussa mielikuvan iilimadoista.

”Älä viitsi kutsua sitä kulkutaudiksi”, pyysin.

Joskus emme puhuneet mitään vaan asetimme puhelimemme kirjaa tai mukia vasten ja jaoimme hiljaisuutemme ja taustaanemme. Vain Omelogorin kanssa hiljaisuus tuntui siedettävältä. Zoom-tapaamisissa ystäväieni kanssa hiljaisuus tuntui epäonnistumiselta, ja siksi minä puhua palpatin ja ajattelin sitä, miten nopeasti me sopeuduimme tai teeskentelimme sopeutuvamme näytöille ja kaiuttimiin kutistuneeseen elämään. Zikora sanoi nauttivansa etätöistä, koska hän saattoi tehdä hommia sängystä käsin ja kuulla olohuoneesta Chideran kimeän itkun ja äitinsä matalan tyynnyttelevän äänen. Chidera oli itkenyt niin paljon, mankunut päästä leikkipuistoon, että lopulta Zikora oli ensimmäistä kertaa ikinä antanut pojan katsoa piirrettyjä, ja ensin tämä oli näyttänyt pelokkaalta mutta istui nykyään hypnotisoituneena tv:n edessä ja pillahdi itkuun, kun isoäiti sammutti sen. Philadelphiassa LaShawn leipoi hapanleipää ja jätti lautasellisia paistettua kanaa porrastasanteelle äitiään varten, sillä tämä oli yläkerrassa karanteenissa, he eivät halunneet ottaa mitään riskejä. Johannesburgissa asuva Hlonipha sanoi, että oli laittanut Wi-Fin pois päältä ja alkanut maalata vesiväritöitä, mutta niistä tuli hänelle surullinen olo, koska ne näyttivät liian vetisiltä ja haaleilta. Lontoossa Lavanya joi jatkuvasti punaviiniä,

hän kohotteli pulloa tietokoneen näyttöä kohti kaataessaan lisää. Hänen naapurinsa, vanha nainen, joka oli asunut yksin koiransa kanssa, oli kuollut koronavirukseen. Kukaan ei ollut hakenut koiraa, ja Lavanya kuuli sen haukkuvan. Se oli kertakaikkisen sydäntäsärkevää, mutta hän ei tiennyt, tarttuiko koronavirus koiriinkin.

Pian Zoom-tapaamiset alkoivat tuntua sekoitukselta hallusi-naatioiden kaltaisia kuvia. Jokaisen tapaamisen lopulla oloni oli entistä yksinäisempi, eikä se johtunut tapaamisen päättymisestä vaan itse tapaamisesta. Zoom muistutti minua kaikesta siitä, minkä olimme menettäneet. Kaipasin sitä, että saatoin kuulla jonkun hengittävän lähelläni. Näin unta, jossa halusin äitiäni Enugun-kotimme eteishallissa, ja heräsin yllättyneenä, koska tietoisesti en ollut ajatellut hänen halaamistaan. Toivoin, etten olisi ollut yksin. Kunpa Kadiatou olisi suostunut tulemaan Bintan kanssa luokseni, olisimme voineet sulkeutua yhdessä karanteeniin. Ymmärsin tietenkin, että Kadiatou halusi pysyä omassa kodissaan, mutta olin huolissani hänestä. Muutama päivä ennen sulkua hän oli sanonut: ”Odotan kotona.” Odotan. Me kaikki tosiaan odotimme. Sulku oli yhtä epämääräistä odottamista, jopa sen päätepiste oli epämääräinen, ja Kadiatoun odotusta raskautti vieläpä hallitsematon tuska. Soitin hänelle päivittäin, ja jos hän ei vastannut, soitin Bintalle varmistaakseni, että Kadiatou oli kunnossa. Juttelimme WhatsAppin videopuheluiden kautta, koska Kadiatoulla ei ollut Zoomia. ”Miten sinä voit, Kadi?” minulla oli tapana kysyä, ja hänen vastauksensa kuului: ”Hyvin me voimme, Jumalan kiitos.” Joskus hän sanoi: ”Neiti Chia, ei pidä huolehtia minusta.” Hän puhui matalalla äänellä, hän kiel-täytyi vouhottamasta. Ja silti vain joitakin viikkoja aiemmin tuo sama ääni oli huutanut puhelimeen paniikista suunniltaan: ”Se mies lähettää jonkun tappamaan minut! Hän lähettää jonkun tappamaan minut!” Kadiatou kieltäytyi käymästä terapiassa, hän vain pudisteli päätään ja hoki: ”Ei voi puhua tuntematto-

malle, ei voi puhua tuntemattomalle.” Hän halusi ainoastaan, että oikeudenkäynti olisi ohi, mutta toistaiseksi oikeusjutut oli keskeytetty. Minä pelkäsin, että sulun pakotetussa välitilassa hän antaisi periksi pimeydelle.

”Miten minä tämän jälkeen saan töitä? Miten minä saan töitä?” hän kysyi niin epätoivoisena, että minua itketti.

”Voit perustaa ravintolan oikeudenkäynnin jälkeen”, sanoin.

”Ei kukaan käy ravintolassa koronan jälkeen”, hän totesi väritömällä äänellä.

Kerran puhelimessa säikähdin Kadiatoun vihamielistä purkausta. ”Älkää enää lähettäkö rahaa, neiti Chia. Olette antanut tarpeeksi.” Hän ei ollut koskaan ennen puhunut kanssani siihen äänensävyyn. Hiiskumaton jännite kurottui etäisyyden läpi ja asettui väliimme.

”Selvä, Kadi”, sanoin lopulta. Hän lopetti puhelun hyvästelemättä, ja minä odotin muutaman päivän ennen kuin soitin hänelle uudestaan. Aina kun kysyin Binalta, miten hänen äitinsä voi, sain saman vastauksen: ”Hän itkee öisin.”

Ei kukaan käy ravintolassa koronan jälkeen. Minun oli mahdoton kuvitella tuota uutta eristäytynyttä olemassaolon tapaa, jossa ihmiset eivät kävisi enää ulkona syömässä. Minun täytyi uskoa, että maailma saattoi vielä muuttua siksi lumoavaksi paikaksi, joka se oli ennen ollut.

Ulkomaailman hiljaisuus pelotti minua. Uutiset pelottivat minua. Luin vanhoista miehistä ja vanhoista naisista, jotka kuolivat yksin kuin heitä ei olisi kukaan rakastanut samalla kun heitä rakastavat ihmiset seisovat itkemässä lasiruutujen takana. Tv:ssä näin ruumiita, joita kannettiin ulos kuin valkoiseen kankaaseen kiedottuja jäykkiä mallinukkeja, ja surin tuntemattomia menehtyneitä. Kolusin Twitteriä koronaviruksen aihe-tunnisteella ja kopioin Google Translateen italialaisten lääkäreiden tviittejä, nämä kun vaikuttivat tietävän mistä puhuivat.

Mutta heidänkin tietonsa oli niin vähäistä, sillä loppujen lopuksi kaikki tiesivät kovin vähän, hapuilivat vain eteenpäin pimeässä. Kuvittelin tunnistavani itsessäni jokaisen uuden oireen, josta luin, ja oireet vaihtelivat jatkuvasti – joka päivä seurasi uusi yllätys, aina kasvojen ihottumasta jalkojen haavaumiin, kuin hallitsemattomasti ja vailla päätepidettä etenevässä maailmanlopussa. Riitti, että varvasta kutitti tai kurkku oli aamulla käheä, ja aloin panikoida, hokea ”hengitä, hengitä” kuten niissä meditaatiosovelluksissa, joihin en ollut koskaan ennen suhtautunut vakavasti.

Usein tunsin tylpän turtumuksen leviävän lamaannuttavasti sisälläni, ja toisinaan sisälläni taas voimistui kuumottava levottomuus. Zoom-tapaamiset alkoivat käydä väkinäisiksi kaikesta ponnistellusta hilpeydestä, etenkin ystävieni keskeiset tapaamiset, joissa kaikki kohottelivat viinilasejaan. Aloin vältellä Zoom-tapaamisia niin ystävieni kuin perheeni kanssa. Jätin vastaamatta jopa Omelogorin soittoihin, vaikka Omelogor oli minulle läheisin ihminen maailmassa. Hänen kanssaan jutteleminen oli kuitenkin liian uuvuttavaa, koska jutteleminen ylipäänsä oli uuvuttavaa. Makasin sängyssä enkä tehnyt mitään, ja minulle tuli syyllinen olo siitä, etten tehnyt mitään, enkä silti tehnyt mitään. Viestittelin ystävilleni, että kirjoitin, ja koska valehtelin, sepitin liikaa yksityiskohtia sen sijaan, että olisin pitänyt viestit lyhyinä. Lakkasin seuraamasta uutisia, jotta kalvava perikadon tunne helpottaisi. En käynyt enää netissä enkä vilkaissutkaan tv:tä ja aloin lukea Agatha Christien jännitysromaneja, joiden hienostuneen epärealistiseen maailmaan pakenin ilomielin. Sitten uutiset nielaisivat minut taas kokonaan. Join lämmintä vettä, johon olin pannut inkivääriä, lisäsin juomaan sitruunamehua jääkaappini perällä kyhjöttävästä vanhasta halkeilleesta pullostä, ja sitten lisäsin myös cayennepippuria ja valkosipulia ja kurkumajauhetta maustekaapistani, kunnes sekoitus alkoi iljettää minua. Jahkailin joka aamu ennen kuin nousin

sängystä, koska sängystä nouseminen tarkoitti, että joutuisin taas lähestymään mahdollista surua.

Yhtenä päivänä tuossa jumiutuneessa elämässäni löysin päästäni harmaan hiuksen. Se oli ilmestynyt yhdessä yössä lähelle ohimoani, ja kylpyhuoneen peiliä tarkastellessani luulin ensin tiukasti käpertynyttä kiharaa nöyhdäksi. Yksi ainut harmaa hius, hieman hohtava. Suoristin sen täyteen pituuteensa, päästin irti, suoristin taas. En repäissyt sitä irti. Ajattelin: Olen tulossa vanhaksi. Olen tulossa vanhaksi ja maailma on muuttunut, eikä kukaan ole koskaan todella tuntenut minua. Paljaan melankolian hyöky nostatti kyynleet silmiini. Tässä kaikki, mitä minulla on, vain tämä hauras sisään- ja uloshengitys. Mihin kaikki vuodet ovat menneet, olenko ottanut elämästä kaiken irti? Mutta miten edes mitataan, onko sitä ottanut elämästä kaiken irti, ja mistä saatoin tietää, olinko minä tehnyt niin?

Menneitä muistellessani tulvahdin täyteen kaipuuta. En tiedä kummasta se alkoi – saiko kaipuu minut googlaamaan menneisyyteni miehiä, vai hukuinko kaipuuseen googlailtuani menneisyyteni miehiä. Ajattelin kaikkia alkuja ja olemisen keveyttä, joka alkuihin liittyy. Surin kaikkea sitä aikaa, jonka olin hukanut toivoessani, että se mitä hyvänsä minulla olikaan, muuttuisi ihmeelliseksi. Surin sellaista, minkä todenperäisyydestä en edes tiennyt: että joskus minun ohitseni oli kulkenut ihminen, joka olisi voinut rakastaa minua ja todella tuntea minut.

Oli se korealainen poika fuksivuoteni musiikin kurssilla, niin kauan aikaa sitten. Se oli ensimmäinen vuoteni Yhdysvalloissa, ja kaikki oli vielä uutta. Musiikkitieteen alkeiskurssi. Pienikokoinen valkoinen professori oli innostunut, nainen puhui nopeasti ja hänen huuliltaan virtaava amerikanenglanti voimakkaaine paikallisine korostuksineen kuulosti niin oudolta, eräänlaiselta päättymättömältä surinalta, että putosin usein kärryiltä. Yhtenä päivänä käännysin katsomaan vieressäni istuvaa opis-

kelijaa nähdäkseni, oliko hän saanut kiinni professorin viimeisimmistä sanoista, mutta paperilla opiskelijan edessä ei ollutkaan tuttuja kirjaimia vaan hentoja kuvia, jotka muodostuivat lyhyistä, minulle käsittämättömistä viivoista. Tuijotin niitä täysin lumoutuneena korean kauniista kirjoitusmerkeistä. Minusta oli niin vaikuttavaa, että hän saattoi kirjoittaa siten ja ymmärtää sen kaiken merkityksen. Muistoissani huomasin hänet ensimmäistä kertaa juuri tuolla tavoin, mutta muistot valehtelevat. Miten saatoin olla varma, että kirjoitus oli koreaa, enhän minä tiennyt mitä eroa on japanilla ja kiinalla ja korealla? En tiedä mistä tiesin mutta tiesinpähän vain, ja tiesin senkin, että jos hän kirjoitti koreaksi, hänen täytyi olla kotoisin Koreasta; hän ei ollut amerikkalainen, me olimme siis samanlaisia, ja niinpä hänenkin päivänsä kuluivat taatusti yksinäisyyden kourissa. Yritin tahdonvoimalla kiinnittää hänen huomionsa, mutta en tehnyt mitään vetääkseni sitä todella puoleeni. Hän oli komea, lyhyt ja vanttera, ja hän oli leikkauttanut hiuksensa piikikkään lyhyiksi, mikä vaikutti minusta jotenkin ihanan uhmakkaalta. Hän astui aina luokkaan kasvot painuneina, kuin ujona tai mietteissään, ja pudotti reppunsa lattialle ennen kuin istuutui. Kuvittelin, miten me pitelisimme toisiamme kädestä ja istuisimme nurmikolla, jolla amerikkalaiset opiskelijat söivät voileipiään auringossa. Olisimme kuin ne opiskelijat, jotka ajoivat rannalle ja päivän päätteeksi parkkeerasivat auton asuntolan eteen, hiprakassa ja huolettomina, hiekkaa ja suolavettä tihkuen. Joka keskiviikko ja perjantai ennen musiikkitieteen luentoa suunnittelin kirjoittavani puhelinnumeroni paperinpalalle; se tuntui rohkealta ja jännittävältä, sellaista näki elokuvissa, joissa ihmiset tietävät, miten asiat hoidetaan. Viikkojen ajan istuin hänen vieressään luenolla, ilma oli täynnä hänen läheisyytensä sähköistä väreilyä, mutta vasta viikkoa ennen lukukauden päättökokeita kirjoitin viimein numeroni paperille. Lisäsin: *Haluatko tavata myöhemmin?* Sitten revin paperin, ja juuri ennen koetta kirjoitin vain

nimeni ja numeroni kahvilan kuitin kääntöpuolelle. En ikinä antanut sitä hänelle. Palautin sinisen vastausvihkoseni ja kävelin tieheni. En enää koskaan nähnyt häntä, komeaa piikkitukkaista korealaistani. Koko seuraavan lukukauden silmäilin luokkahuoneita ja käytäviä ja näin kerran tai kahdesti kulmikaspiirteisen aasialaisen ja katsoin häntä, kunnes varmistuin, että se olikin joku muu. Ehkä hän palasi Koreaan. Voisimmeko me olla nyt yhdessä, korealaiseni ja minä? Ehkä meillä olisi lapsi tai kaksi, vierailisimme Soulessa ja Lagosissa ja asuisimme New Yorkissa. En pidä New Yorkista. Sen ilmapiirissä on jotakin pisteliästä; jotakin korventavan anonyymiä. New Yorkissa tunsin ajeltavani kuin olisin valtavassa välinpitämättömässä kalebassissa koliseva pikkukivi. Asuin New Yorkissa vuoden ajan collegesta valmistuttuani, yksiössä 42. kadun ja Lexington Avenuen kulmassa, koska olin onnistunut vakuuttamaan isäni, että aloittelevien kirjailijoiden täytyi asua New Yorkissa. Jostakin syystä kaupunki herätti minussa halun piiloutua, ja vietin päivät asunnollani kyyristellen, tilasin noutoruokaa ja välttelin katsekontaktia miellyttävän ovimiehen kanssa. Luovuttuani romaanin kirjoittamisesta sain töitä mainosalalta ja muutin pois New Yorkista. Olin vakaasti päättänyt, etten palaisi koskaan. Silti New York livahdi usein kuvittelemiini elämiin, ehkä koska tuo kaupunki kuuluu kuviteltuihin elämiin. Pariisikin oli osa kuvitelmiani, vaikka en pidä siitäkään. Pariisi kantaa erityisyyden merkkiään liian painokkaasti ja siksi tökerösti; Pariisi olettaa hurmaavansa kaikki vain, koska se on hurmaava. Ja mustat pariisilaiset näyttävät harmailta, ikään kuin se syvä halveksunta, jota Ranska osoittaa mustia kansalaisiaan kohtaan, olisi kertynyt tuhkakeroiseksi heidän iholleen. Tämä kuvaus mustista ranskalaisista on peräisin mieheltä, jota luulin rakastavani kolmen vuoden ajan. Ei, vaan mieheltä, jota rakastin kolmen vuoden ajan; mutta suhteen päätyttyä toivoin, etten olisi rakastanut häntä. Darnell. Hänen nimensä oli Darnell.

”He näyttävät harmailta ja väsähtäneiltä. Ranskalaiset kohtelevat mustia kansalaisiaan paskamaisesti, mutta afroamerikkalaiset he kyllä kelpuuttavat jotenkuten”, Darnell sanoi.

Darnell kertoi, miten hän oli kerran saapunut junalla Pariisiin, ja univormuihin pukeutuneet miehet olivat syöksähtäneet paikalle ja alkaneet kysellä henkilöllisyystodistuksia ainoastaan mustilta – *Les papiers! Les papiers!* Pikainen vilkaisu hänen siniiseen yhdysvaltalaiseen passiinsa riitti, ja he heilauttivat kättään sen merkiksi, että hän sai jatkaa matkaa. Kääntyessään katsomaan Darnell näki, miten neljä mustaa ranskalaismiestä pakotettiin nöyryyttävästi kerääntymään aseman pylvään eteen toisten ranskalaisten kulkiessa välinpitämättöminä ohi. Halusin Darnellin sanovan, että tapaus oli ollut hänestä koskettava tai sydäntäsärkevä tai raivostuttava, mutta sen sijaan hän totesi, että kyse oli subjektiivisen kulttuurirasismin paradigman esineellistamisestä. Tai jostain vastaavasta.

KAKSI

TAPASIMME SYNTYMÄPÄIVÄILLALLISILLA. YSTÄVÄNI LaShawn oli kertonut, että Darnellia kutsuttiin yliopistomaailman Denzel Washingtoniksi, hänen taidehistorian luennoilleen oli pitkät jonotuslistat, ja tähtioppilaat tungeksivat vastaanottoajalla hänen työhuoneeseensa. Ei hän näyttänyt Denzeliltä, mutta tietenkin Denzel oli pelkkä metafora hänen kaltaisilleen miehille, jotka omaavat hillittyä kauneutta. Häntä katsoessani painovoima höltyi ja pakeni. Tunsin välitöntä, kalvavaa ja alkeellista vetoa, yhtäkkiä jokainen kehoni hippunen syöksähti häntä kohti. Osa minua vain katosi, tai pikemminkin antautui. Hän oli tumma ja totinen. Muutaman kerran katseemme kohtasivat ja lukittautuivat, mutta sitten hän käänsi katseensa muualle ja hädin tuskin kiinnitti minuun enää huomiota. Hänen käytöksessään, hänen tavassaan käsitellä valtaa, oli piittaamatonta velttoutta; hän tiesi, ettei hänen tarvinnut erityisemmin yrittää, antoihan maailma niin helposti periksi hänen loisteensa edessä. Hänen puhuessaan kaikki pöydän ääressä vaikuttivat haltioituneilta, kuin he palvoisivat häntä ja odottaisivat hänen ihmeellisten näkemystensä murusten varisevan syliinsä.

”Miksi minun pitäisi surra sitä miestä, vaikka hän vastusti kansalaisoikeusliikettä ja kannatti Etelä-Afrikan apartheidia?” hän kysyi hyvin hitaasti kuin olisi ollut sitä mieltä, ettei toisten olisi pitänyt edes ottaa aihetta esiin. ”Olemmeko unohtaneet hänen kampanjapuheensa osavaltioiden oikeuksista? Ei viitsit

edes mennä hänen tuhoisaan huumeiden vastaiseen sotaansa. Olen tosissani, reaganismi tuhosi meidät.”

En ollut ikinä ennen kuullut puhuttavan *reaganismista*, mutta tuon illan jälkeen minut täytti vuosien ajan kaihoisa ja katkeransuloinen tunne joka kerta, kun kuulin sanan mainittavan. Vielä siinäkin vaiheessa, kun illallinen oli ohi ja kaikki hyvästelvät toisiaan, Darnell ei ollut tehnyt aloitetta. Toivoin olevani yhtä rohkea kuin Omelogor, joka tekisi aloitteen itse, mutta en tiennyt, miten olla sellainen nainen, miten tehdä ensimmäinen siirto. Lopulta hän pyysi numeroani, ei kuitenkaan innokkaasti vaan ihan kuin se olisi ollut hänelle samantekevää. Siitä huolimatta oloni oli voitonriemuinen.

En ole ikinä valehdellut niin paljon kuin valehtelin Darnellille. Valehtelin miellyttääkseni häntä, ollakseni se ihminen, joka hän halusi minun olevan, ja joskus valehtelin nyhtääkseni todisteita siitä että hän välitti minusta. *Olen kipeä*, minä kirjoitin, kun hän jätti vastaamatta viesteihini päivä toisensa perään ja yritin pakottaa hänet vastaamaan. Joskus hän vastasi heti, toisinaan vasta päivän tai parin päästä. *Parane pian*, hän kirjoitti, ei muuta; ei kysymystä, joka olisi avannut oven uusille viesteille, kuten *Onko jo parempi olo?* tai *Mikä on?* Päivät matelivat onttoina, kunnes näin hänet taas. Puhelimeni lepäsi aina vieressäni työpöydällä, eikä se ollut koskaan äänettömällä, jotta kuulisin hänen soittonsa. Kun puhelimeen kilahti viesti, nappasin sen ja tunsin ärtymystä viestin lähettäjää kohtaan, ihan kuin tämä olisi minulle tekstaamalla vienyt tilan, joka oli tarkoitettu Darnellille. Darnellin hiljaisuus ällistyi minua; miten oli mahdollista, ettei minun tunteideni voima saanut hänessä aikaan samalaista pakkomiellettä? Kuvittelin hänet kirjaston uumenissa käymässä läpi laatikkokaupalla papereita, siellä hän aivasteli pölystä eikä ajatellut minua, kun taas minun päivieni jokainen tunti oli miinoitettu ajatuksilla hänestä. Yritin taas kirjoittaa romaania, mutta epäonnistuin heti ensi alkuun, ja hänen hiljaisuudessaan

minä tunsin epäonnistuvani vielä pahemmin. Aloitin kirjoittamisen alusta yhä uudestaan. Näin aivan kaikessa lukemassani hataria yhteyksiä Darnelliin ja viipyilin lauseissa, jotka koskivat rakkautta tai miehiä tai parisuhteita, kuin ne voisivat vähän valottaa Darnellin arvoitusta.

”Olen ollut huolissani sinusta”, sanoin, kun hän viimein ilmaantui.

”Minähän tutkin arkistoja aina kun kerkeän, ja sinä työstät romaaniasi.”

”Voidaanhan me silti viestitellä joka päivä? Voisit vaikka vain moikata nopeasti ennen kuin luentosi alkaa tai sitten kun pidät vessatauon”, minä sanoin. Tiesin käyttäytyväni epätoivoisesti, mutta en kyennyt tukahduttamaan epätoivoani. Hän vastasi pelkällä katseella, sillä musertavalla katseella, joka oli koppavassa pettymyksessään niin paljonpuhuva. Se tuntui sanovan: *Onpa sinulla arkisia tarpeita*. Halusin rakkautta, vanhanaikaista rakkautta. Halusin unelmieni liihottelevan hänen unelmiensa rinnalla. Halusin uskollisuutta, halusin että avautuisimme toisillemme täysin, riitelisimme, riutuisimme hetkisen tietäen, että suloinen sovinto odotteli nurkan takana. Hän kuitenkin totesi käsitykseni rakkaudesta olevan kauhean latteaa, pelkkää poroporvarillista lapsellisuutta, jota Hollywood oli syöttänyt ihmisille vuosien ajan. Hän halusi minun olevan epätavanomainen ja kiinnostava, mutta minulta kesti jonkin aikaa ymmärtää, mitä hän sillä tarkoitti.

”Mitä *tuhmia* juttuja sinä olet tehnyt?” hän kysyi. ”Kerro jotain.”

Sepitin kaikenlaista, mitä ei ollut ikinä tapahtunut, vedin tyhjistä värikkäitä, yksityiskohtaisia anekdootteja: kerroin hierojasta, jolla oli näppärät kädet ja joka lopetti hieromisen kesken kaiken ottaakseen hopeisesta kangaskääreestä esiin dildon. Minulle seksi, tuo vartaloiden primitiivinen yhteen

kietoutuminen, on liittynyt aina toiveeseen yhteydestä, merkityksestä, kauneudesta, jopa autuudesta. Valehtelin kuitenkin Darnellille, koska hän arvosti enemmän epätavanomaisuutta kuin totuutta. Juttujani kuunnellessaan hän katseli minua kuin puntaroiden niiden arvoa. Joskus hän pyysi, että kertoisin uudestaan jonkin anekdootin, josta hän piti, ja tein niin yksityiskohtia kaunistellen. Minusta tuntui jatkuvasti siltä kuin jokin olisi livahtamaisillaan otteestani. Me olimme kaksi aikuista, ja Darnell tienasi elantonsa opettamalla aikuisia, ja silti minun valheissani ja hänen odotuksissaan oli jotakin hirvittävän lapsellista. Hän kertoi ex-tyttöystävänsä viillelleen partakoneenterällä verisiä uurteita reisiinsä. Somalinainen nimeltä Sagal. Jo pelkkä naisen nimi, Sagal. Kuvittelin hänet liihottamassa huoneiden poikki suunnattoman notkeana ja viehkeänä. Darnell sanoi hänen olleen nerokas ja seikkailunhaluinen, mutta ei täsmen-tänyt, mitä seikkailunhaluisella tarkoitti. En halunnut kysyä, miten naisen kävi. Hän oli aave, jonka olemassaolon ainut tarkoitus oli saada minut tuntemaan oloni epävarmaksi.

Kerran Darnell ilmestyi viikon mittaisen hiljaisuuden jälkeen ja ilmoitti käyneensä Alabamassa, missä hän oli tutustunut afroamerikkalaiseen kivipainotaiteeseen.

”Ai? Minulla ei ollut hajuakaan”, sanoin.

”No jaa.” Hän kohautti olkiaan ja nojautui tuolinsa selkänojaa vasten kuin olisi jo ehtinyt pitkästyä keskusteluumme. Hänen katseensa kulki kahvilan tiskille jonottavien ihmisten lomassa. Minusta tuntui, etten voisi koskaan tuntea häntä täysin, hän oli arvoitus, joka kävi päivä päivältä hämäräperäisemmäksi.

”No siis minä luulin että sinä kertoisit, jos matkustat toiseen osavaltioon”, sanoin.

”Mitä väliä sillä on? Olisin voinut yhtä hyvin olla kirjastossa.”

Oli sillä väliä. Entä jos hän olisi joutunut lento-onnettomuuteen, tornadon tai hurrikaanin kouriin? Tai vaikka mitään ei

olisi tapahtunut, ja minä olisin vain halunnut, ei, minä olisin ansainnut tietää, ettei hän ollut kampuksella muutaman kilometrin päässä kuten yleensä. Ansaitsin tietää jo senkin, jos hän ajoi vain jonnekin Philadelphian ulkopuolelle – mutta että toiseen osavaltioon, Alabamaan, kauas etelään yli tuhannenviidensadan kilometrin päähän. Eikä hän ollut edes vastannut viesteihini kokonaiseen viikkoon. Kyyneleet tulvahtivat silmiini.

”Mitä tämä oikein on? Olenko minä sinun tyttöystäväsi?” kysyin. Kuulin honottavan äänensävyäni ja vihasin sitä.

”Mitä tämä oikein on?” hän toisti huulet nytkähtäen tuttuun toispuoleiseen virneeseen. Toisinaan ilme huokui ärtymystä, toisinaan halveksuntaa. ”Puhki kulunut kysymys, jollaisia meidän populaarikulttuuri saa aikaan. Tuollainen tapa käyttää kieltä on varsinainen ajattelun vihollinen.”

Käänsin katseeni sivuun ja yritin räpsytellä kyyneleet tiehensä. Kahvilan seinällä oli hilpeitä piirustuksia: kallistunut viinilasi, jonka reunalla komeili mansikka, sekä kahvikupissa töröttävä tikkari.

”Vain sillä on väliä, että olen nyt tässä”, hän sanoi, ja hetkeksi hänen kasvonsa pehmenivät, ja pöydän alla hänen jalkansa painui omaani vasten.

”Minä rakastan sinua”, sanoin. Hän ei vastannut, ei tietenkään, joten jatkoin: ”Darnell, haluan kuulla sinun sanovan sen, *rakastan sinua.*”

”Enhän minä muuten istuisi tässä.”

”Mutta ole kiltti ja sano se, minä haluan kuulla.”

”Minä rakastan sinua”, hän sanoi tai pikemminkin mutisi. Olin silti voitonriemuinen. Häpeämätön kerjäläinen.

”Minusta olisi ihanaa kuulla se sängyssä”, sanoin.

”Ai kuinka?”

”Sanot aina *ei hitto, ei hitto*, ja se tuntuu niin epäromanttiselta.”

”Kuules nainen, hormonit näköjään jyllää taas.”

Minä nauroin. Purskahdin aina herkästi teennäiseen nau-
ruun. Olin kertonut hänelle, että lääkäri oli vihdoinkin antanut
nimen sille kauheudelle, josta olin kärsinyt vuosia, todella kärsi-
nyt, muutaman päivän joka kuukausi, mieli mykkänä itseinhosta
ja turvonnut vartalo vailla tippaakaan energiaa ja toivoa – kuu-
kautisia edeltävä dysforinen häiriö.

”Miten se eroaa kuukautisia edeltävästä oireyhtymästä?”
Siinä kaikki, mitä Darnell oli halunnut tietää. Hän kuulosti niin
kliiniseltä, kuin minä olisin pelkkä tapaustutkimuksen sielu-
ton kohde. Aina kun paljastin hänelle jotakin intiimiä, hänen
vastauksensa kuulostivat etäisiltä tai sitten niistä huokui kirve-
levä, piittaamaton pilkka. Kätkin kuitenkin pettymykseni nau-
ruun, koska pettymys olisi vaikuttanut takertuvalta, ja hänen
mukaansa takertuvuus oli tylsää. Rakkauteni häntä kohtaan
oli vuotanut tyhjiin terveestä järjestä. Edes suhteemme fyy-
sinen puoli ei lohduttanut. Mieheksi, joka antoi niin paljon
painoarvoa muiden epätavallisille kokemuksille, Darnell oli
itsekeskeinen, tavoiltaan piintynyt ja sokea toisen tarpeille, ja
kun hän hoki sängyssä hurmioituneena *ei hitto, ei hitto*, minä
telkesin sanat mieleni ulottumattomiin, mikä puolestaan sai var-
talonikin sulkeutumaan. Rakkaus voi olla itsetuhoista, jos kyse
edes on rakkaudesta. Tarvitaanko tuolle levottomalle euforialle,
tyytyväisyyden ammottavalle poissaololle, kenties jokin toinen
nimitys? Tein hänen nimellään nettihakuja, luin tutut tekstit ja
tutkin tuttuja valokuvia. Tekaisin sähköpostiosoitteita, joista
lähetin hänelle viestejä teeskennellen olevani joku rakastunut
opiskelija, ja kun hän ei vastannut, olin helpottunut ja samalla
hermoilin, että hän saattaisi vielä vastata. Nykyään minun on
vaikea käsittää noita sekopäisiä tunteitani.

Isäni vei meidät joka vuosi lomalle Portugaliin. Lissaboniin tai
Portoon, ja sitten Madeiralle. Ainoastaan noilla matkoilla isä
törsäsi rahaa, ja hän selitti haluavansa osoittaa kiitollisuutta